AMNESTY INTERNATIONAL
Afdeling Nederland
Keizersgracht 177
Postbus 1968
1000 BZ Amsterdam

T 020 626 44 36
E info@amnesty.nl
I www.amnesty.nl

Datum
13 september 2024

Onderwerp
Reactie AINL op regeerprogramma kabinet Schoof

Ons kenmerk
2477/1309/DO

Geachte leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal,

Het regeerprogramma van het kabinet Schoof luidt een zorgelijke ontwikkeling in: die van willekeur in mensenrechtenbescherming. Dat is onacceptabel in een rechtsstaat. Amnesty International maakt zich in het bijzonder zorgen om de willekeur als het gaat om het nakomen van haar verplichtingen bij de bescherming van mensen op de vlucht en de Nederlandse positie ten aanzien van het door Israël bezette Palestijnse gebied.

Asiel en migratie
Migratie is van alle tijden. Altijd zullen er mensen vluchten voor oorlog en vervolging. Mensen die het slachtoffer zijn van oorlog en vervolging hebben het recht om bescherming te vragen. Dat is geen 'gastvrijheid', die je weer kan terugschroeven als het (electoraal) even niet uitkomt. Wat nodig is, is het bieden van veilige vluchtroutes, humane opvang en zorgvuldige en tijdige asielprocedures.

Mensen op de vlucht worden al lange tijd tot zondebok gemaakt en het kabinet Schoof zet die lijn door. Voorstellen die het kabinet doet onder het mom van het 'wegnemen van administratieve obstakels' betekenen in de praktijk het wegnemen van waarborgen voor een zorgvuldige en eerlijke procedure voor mensen die gebruik maken van hun recht om asiel aan te vragen. Juist voor mensen op de vlucht zijn die waarborgen van levensbelang.

Maatregelen kabinet onrechtmatig
De kabinetsplannen spreken over het activeren van artikel 111 van de Vreemdelingenwet, waarmee een groot deel van de Vreemdelingenwet buiten werking gesteld zou worden. Dat kan volgens de wet alleen 'indien buitengewone omstandigheden dit noodzakelijk maken'.

De overvolle asielopvang is het gevolg van (falend) overheidsbeleid, en niet van buitengewone omstandigheden. Het activeren van artikel 111 is niet te rechtvaardigen. Dit heeft de vorige staatssecretaris Eric van der Burg al eerder aan de Kamer laten weten.[1] Doordat het kabinet voornemens is om u en uw collega-parlementariërs buiten spel te zetten, wordt de Kamer de mogelijkheid ontnomen om de te verwachten mensenrechtenschendingen te voorkomen. De Tweede Kamer zou er heel verstandig aan doen om niet achterover te leunen in afwachting van hoe de rechter over de rechtmatigheid zal oordelen.

Asielbeslisstop in strijd met Europees recht
Het kabinet wil ook een asielcrisiswet instellen. Crisiswetgeving is bedoeld voor acute, ernstige en zeer uitzonderlijke situaties. Hierbij kan worden gedacht aan oorlog of een zware pandemie. Daar is in ons land geen sprake van, en dat maakt het instellen van een asielcrisiswet op dit moment niet te rechtvaardigen.

Met het instellen van een asielcrisiswet, wil het kabinet een asielbeslisstop creëren. Volgens de Europese asielrichtlijnen is het niet zomaar mogelijk om de behandeling van asielaanvragen op te schorten. Niet beslissen over bescherming van mensen en hen doelbewust in onzekerheid houden, is onwettig en inhumaan. Bovendien zal dit de druk op de asielopvang verder vergroten.

Iedereen heeft het recht om samen te leven met het gezin
Het regeerprogramma stelt grote beperkingen voor op gezinshereniging voor mensen op de vlucht. Hiermee geeft het kabinet aan bewust gezinsleden uit elkaar te willen houden. Aan dit voorstel zitten grote humanitaire risico's: pas als hereniging via de wettelijke paden niet mogelijk is, stappen mensen op bootjes om te vluchten van gevaar en hopen ze op die manier ooit weer bij elkaar te zijn. Het kabinet moet het recht op gezinsleven respecteren voor iedereen.

Wettelijke waarborgen uitgekleed voor mensen op de vlucht
Het kabinet is voornemens de rechtsbijstand bij asielaanvragen te beperken. Hierdoor hebben mensen die een asielaanvraag doen minder toegang tot advocaten en een zorgvuldige procedure. Tegelijkertijd wordt de bewijslast verder verzwaard, waardoor rechtsbijstand juist noodzakelijker is. Het kabinet wil ook de ambtsberichten, die een belangrijke rol spelen in de asielprocedure, geheimhouden waardoor een transparante procedure niet mogelijk is. Bovendien wil het kabinet voorkomen dat mensen op de vlucht in hoger beroep gaan, waardoor eventuele fouten die eerder in de procedure door de overheid zijn gemaakt, niet worden teruggedraaid. Die fout kan het verschil tussen leven en dood zijn. Rechtsbescherming en een eerlijke, transparante en zorgvuldige procedure maken deel uit van het fundament van de rechtsstaat en moeten ook worden gewaarborgd voor mensen op de vlucht.

Strafbaar zonder iets strafbaars te hebben gedaan
Na het debat over de zelfdoding van de onterecht gedetineerde asielzoeker Dolmatov, werd ruim tien jaar geleden afgesproken om de menselijke maat terug te brengen in het vreemdelingenbeleid. Het kabinet wil nu toch weer kijken of het niet meewerken aan terugkeer strafbaar te stellen is. Ruim tien jaar geleden was er veel discussie over de mogelijke invoering hiervan. Daar is toentertijd terecht van afgezien. Zoals Amnesty toen al schreef, dreigt strafbaarstelling van mensen zonder verblijfsdocumenten hen nog kwetsbaarder te maken voor schendingen van hun mensenrechten. Zo zijn toegang tot medische zorg en bescherming tegen uitbuiting onvoldoende gewaarborgd. Het kan zelfs een rem zijn op de bereidheid van mensen om vrijwillig mee te werken aan terugkeer omdat zij bang zijn om zich te melden. Strafbaarstelling is onwenselijk, onnodig en een disproportioneel instrument.

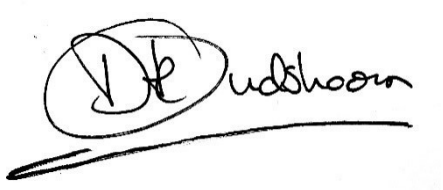
<u>Het beleid ten aanzien van Israël en het Bezette Palestijnse Gebied</u>
Het verheugt Amnesty om te lezen dat Nederland actief zal blijven bijdragen aan "het versterken van de internationale rechtsorde en multilaterale samenwerking (p. 111)" en dat het kabinet "bindende internationaal-rechtelijke en verdragsmatige verplichtingen te goeder trouw [zal] nakomen (p. 111)." Ook de ambitie van het kabinet om "waar mensenrechten en de rechtsstaat ernstig geschonden worden, zoals bijvoorbeeld in Iran, Venezuela of Belarus (p. 110)" zich uit te spreken en actie te ondernemen is een belangrijk en onmisbaar onderdeel van het Nederlandse mensenrechtenbeleid. Wie het regeerprogramma leest, verwacht dan ook een consistente invulling van dit beleid richting alle staten.

Helaas wordt de paragraaf over het buitenlandbeleid gekenmerkt door selectiviteit. Het Nederlandse beleid ten aanzien van Israël en het Bezette Palestijnse Gebied geeft geen blijk van het evenwichtig in praktijk brengen van de gekozen ambitie. Hoewel de paragraaf beschrijft dat Nederland terreurdaden veroordeelt en “hecht aan het internationaal (humanitair) recht (p. 110)”, ontbreekt in het regeerprogramma een erkenning van de talloze mensenrechtenschendingen en schendingen van het oorlogsrecht van beide partijen die plaatsvinden onder de illegale Israëlische bezetting.

In dit verband merkt Amnesty op dat erkenning van het bestaansrecht en het recht op veiligheid van de staat Israël losstaat van een oordeel over de rechtmatigheid van het gewapende optreden van Israël in Gaza en op de Westelijke Jordaanoever. Recente voorlopige voorzieningen van het Internationaal Gerechtshof in de genocidezaak van Zuid-Afrika versus Israël alsmede de recente *advisory opinion* van hetzelfde hof inzake *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem* dwingen het kabinet als voorvechter van een internationale rechtsorde om concrete stappen te zetten richting de Israëlische regering om een einde te maken aan de grove mensenrechtenschendingen en schendingen van het humanitair recht. Amnesty hoopt dat u het kabinet hierop zal wijzen.

Dezelfde oproep om een consistent buitenlandbeleid te hanteren doet Amnesty International over de “sterke reputatie en verantwoordelijkheid als gastland van de belangrijke internationaalrechtelijke instituten die in Den Haag gevestigd zijn”. Vanzelfsprekend juichen wij deze positie toe. Nederland kan zich echter alleen effectief en geloofwaardig inzetten voor waarheidsvinding, gerechtigheid en rekenschap als het daarbij ook bereid is bevriende landen aan te spreken op hun handelen en nalaten ten aanzien mensenrechten, internationaal humanitair recht en internationaal strafrecht. De internationale rechtsregels gelden niet alleen voor en worden niet alleen (ernstig) geschonden door landen als Iran, Venezuela en Belarus. Als Nederland een blinde vlek heeft voor mensenrechtenschendingen door bondgenoten, verliezen de terechte Nederlandse inzet en acties om mensenrechten te bevorderen wereldwijd aan effectiviteit.

Met vriendelijke groet,

Drs. Dagmar Oudshoorn Tinga
Directeur Amnesty International Nederland